

הערות והארות על סדר הפרשה

ברכת דוב

משיעורי וכתבי מורנו ראשי הישיבה הגר"ד ליכטשטיין שליט"א

פרשת פנחס תשפ"ה • גיליון ע"ה • שנה ב' •

ויש להסתפק בכוונתם, האם כוונתם דבאמת כולו כהנים נפקו מכלל קדושת לוי' לקבל קדושת כהונה [ורק נקראים בשם 'לוי' משום דהכהנים נקראו בכ"ד מקומות לויים כדאיתא ביבמות דף פו:], ומשום"ה כאשר פקע מינה קדושת כהונה - פקע ממנה קדושתה לגמרי, דהא אין לה קדושה אחרת מלבד קדושת כהונה. או"ד דבאמת איכא לכהנים קדושת לוי' בנפרד מקדושת כהונתם, ומ"מ היות וקדושת הכהונה מתחללת בבית עכו"ם הרי"ז מפקיע נמי לקדושת הלוי' שבה. ויותר משמע כהצד הראשון דמטיקרא ליתא לכהנים קדושת לוי' נפרדת, דאל"כ מאיזה טעם יפקע קדושת הלוי' בהפקעת קדושת הכהונה. וכן ביאר הגר"ח (פס"ו מאיס"ב ה"ט ע"ש) בדבריהם, דכהנים אינם בדין משפחת לויים, ומה שנקראו בכ"ד מקומות לויים לאו מדין משפחת לויים הוא, כי אם מדין כהונה הוא שכוללת בה נמי עניני לויים.

ומעתה אי נימא באמת דאין לכהנים קדושת לוי' נפרדת מקדושת כהונתם, יש לחקור בדרך פלפול בהא דמבואר בספרי דפנחס חזר ולוה בשביל שבט לוי, אם רק קודם שנתכנה היה שייך שילוה עבור כל השבט או גם לבתר שנתכנה. דהאם סגי במה שהוא צאצא ללוי בן יעקב בשביל שתחשב הלואתו עבור כל השבט - אפילו אם לית ליה קדושת לוי בפועל, או דבעינן שיהיה לו קדושת לוי' בפועל בשביל שתחשב הלואתו עבור כל השבט. ואי נימא כהצד ה' דבעינן שיהיה קדוש בקדושת לוי, יתכן לומר דאולי סובבה ההשגחה שלא יתכנה פנחס עד המעשה עם זמרי בשביל שיוכל לשוב להלוות מהמלך עבור כל שבט לוי, דהא אילו היה מתכנה לפני"כ היה יוצא מכלל קדושת לוי' לקדושת כהונה, ודו"ק.

לכן אמר הנני נותר לו את בריתי שלום (כה, יב). פי' הרמב"ן ד"אמור" היינו לבני ישראל. ולולי דמסתפינא חשבתי עוד דהנה מציינו כמה דוכתינן שציוה הקב"ה למשה על דברים שונים שיפועלו ע"י עשייתו, כגון "קח את הלוי תחת בבני ישראל ואת בהמת הלוי תחת בהמתם" (לעיל ג, מה), "קח את הלוי מתוך בני ישראל וטהרת אותם" (לעיל ח, ו), דמשמע בכולהו דהקחה של משה רבינו היא חלק בלתי נפרד מהחלות. ועד"ז יש לפרש נמי הכא דהקב"ה אמר למשה שיפעל הוא באמירתו - שיהיה לו לפנחס שלום וכהונת עולם, והיינו שמה שאמר ועי"ז יתקיים הענין, ודו"ק. [ומיהו היינו רק למ"ד בזבחים דף קא: שנתכנה מיד דלאידך מ"ד כעת היה רק ברכה].

והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם (כה, יג). וברש"י: שאל"פ שכנר נתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ולזניו שנמשחו עמו ולמלכותיהם שילידו אחר המשחוק, אלא פינחס שולד קודם לכן ולא נמשח, לא נא לכלל כהונה עד כאן. וכן שנינו בזבחים (פג:) לא נתכנה פינחס עד שהרגו

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי (כה, יא). הראוני דברים נוראים בספרי בפר' וזאת הברכה וכך אמרו שם "משל לשנים שלוו מן המלך, אחד פרע למלך וחזר והלוה את המלך, ואחד לא דיו שלא פרע אלא חזר ולוה. כך שמעון ולוי שניהם לוו בשכם, כענין שנאמר "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר", לוי פרע מה שלוה במדבר שנאמר "ויעמד משה בשער המחנה ויאמר כה אמר ד' שימו איש חרבו על ירכו ויעשו בני לוי כדבר ד'" {היינו אחר חטא העגל}, וחזר והלוה את המקום בשטים, שנאמר "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי". שמעון לא דיו שלא פרע אלא חזר ולוה, שנאמר "ושם איש ישראל המוכה אשר הכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני", עכ"ד דברי הספרי.

למדנו איפוא כי מעשה הריגת שכם היה נחשב כביכול הלואה מהקב"ה עד שהיו שמעון ולוי זקוקים לפורעה מעיקה"ד, וצ"ב למה נחשב כהלואה. ושמעתי לבאר בכוונת הספרי, כי מעשה קנאות שאינו נקי בתכלית הרי הוא נחשב כביכול הלואה מהקב"ה, ולעומת זה מעשה קנאות הנעשה בנקיות בלי שום פניות הרי הוא כביכול כמי שמלווין לקב"ה. [ומה שבא זמרי על כזבי יסודו ג"כ בא מקנאות פסולה, עי' ברש"י סו"פ בלק שצ"י לדברי הגמ' בסנהדרין (פב). שנתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי וכו, יעוי"ש בגמ' בהרבה].

ודברים אלו צריכים לעמוד לנגד עיני כל האוחזים במעשי קנאות למיניהם, שיהיו בעצמם כי אם לא תהא קנאותם נקיה בתכלית כולה לש"ש יהיו לבסוף חייבים לפרוע חובם לקב"ה, והוא מבהיל!

ומעיקר דברי הספרי למדנו דאם א' מבני השבט עשה דבר זכות הרי הוא זכות לכל השבט. והנה בבכורות (מז.) מבואר דלוייה שנתעברה מעכו"ם וילדה בכור - פטור מליתן ה' סלעים בפדיון הבן, אבל כהנת שנתעברה מעכו"ם בנה חייב בחמש סלעים. וטעם החילוק מבואר בגמ' דלוי' שנתעברה מעכו"ם לא פסלה מקדושת לוייה שבה, וממילא בנה הנולד לה - הואיל ואינו מתייחס אחר אביו העכו"ם, הרי הוא מתייחס אחרי אמו להיות לו דין לוי ופטור מה' סלעים. משא"כ כהנת שנתעברה מעכו"ם נפסלה בביתא מקדושת כהונתה ונעשית זרה, ומשום"ה אין בנה פטור מה' סלעים. ובתוס' שם [ד"ה אלא] כתבו וז"ל: ואפי' קדושת לוייה פקעה מינה וכו', אבל כהנת דקדושתה מגופה איתא כשמתחללת פקעה קדושתה לגמרי, עכ"ל. והיינו דקשי' להו להתוס' דהרי לכל כהנת איכא נמי קדושת לוי - דהא משבט לוי היא, וא"כ נהי דע"י ביאת העכו"ם נתחללה הכהנת מקדושת כהונתה, מ"מ תשאר מיהא בקדושת לוי' ויהא בנה פטור מה' סלעים - דהא ביאת עכו"ם אינו פוסל מקדושת לוי'. וע"ז תירצו דכהנת שנתחללה ע"י ביאת עכו"ם גרעה מלוייה שנתחללה, דלוייה שנתחללה לא פקעה ממנה קדושת לוייה, אבל כהנת שנתחללה אף קדושת לוייה פקעה מינה.

חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי (כו, ה). וברש"י: משפחת המנכי - לפי שהיו האומות מצוין אותם ואומרים מה אלו ממתיסין על שצטייהם, סצורים הם שלא שלטו המצריים באומותיהם, אלא גופם היו מושלים ק"ו צנזומיהם, לפיכך הטיל הקצ"ה שמו עליהם - ה"א מלך זה ויו"ד מלך זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אצותיהם וכו', עכ"ל. ויש להסתפק אחר דהקב"ה הוסיף שמו עליהם אם נשתנה מהות השם, דהא 'חנוך' סתם ו'החנכי' אינם שוין במהותן, ד'חנוך' הוא שם בסתם ו'החנכי' מורה על חשיבות - דהיינו ה'חנוך' המיוחד והמסויים ולא 'חנוך' סתם. ובפשטות היה נראה כי נשתנה נמי המהות ולא רק צורת הגיית השם. אך מהא דגבי ימנה לא שינה הכתוב כמש"כ רש"י כאן בסו"ד "אבל בימנה לא הוצרך לומר משפחת הימני, לפי שהשם קבוע בו יו"ד בראש וה"א בסוף", משמע דלא נשתנה המהות ורק אופן הגיית השם הוא דנשתנה, דאי נימא דנשתנה נמי המהות במה גרע ימנה שלא יכתב אף הוא בחשיבות "הימני".

עוד ה' נראה להוכיח כן מהתרגום שלא הוסיף יו"ד וה"א אלא תרגם "חנוך זרעית חנוך לפלוא זרעית פלוא", משמע דאינו אלא צורת הגיית השם באופ"א אבל לא דנשתנה המהות, דאי היה משתנה לכא' הו"ל לתרגם בה"א הידיעה. שו"ר דאינו ראי' כלל דכן דרך התרגום בכ"מ דאינו מתרגם ה"א הידיעה, כגון לעיל בפר' בלק (כג, ד) דאמר בלעם "את שבעת המזבחות ערכתי", וכתב רש"י שם "שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן, אלא את שבעת המזבחות" וכו' עי"ש. אבל בתרגום שם כתב "ית שבעא מדבחין סדרית" ולא כתב "המדבחין", חזי' דאין דרכו להוציא התיבה בה"א הידיעה, ועי".

אמנם במקום אחד בפרשה כן תרגם התרגום עם תוספת ה"א ויו"ד, והוא בפס' מ' דכתיב "משפחת הארדי" ואכן תרגם "זרעית הארדי" וצ"ע מ"ש מכולהו, ואולי הוא טעות הדפוס ויל"ע בתרגומים המוגהים.

אלה משפחות הראובני (כו, ז). בסיכום משפחות כל שבט ושבט לא הזכיר שם השבט בתוספת ה"א לפניו ויו"ד לאחריו, כי אם בג' מהם - הכא בראובן וכן בשמעון להלן פס' י"ד "אלה משפחת השמעוני", וכן בזבולון להלן פס' כ"ז "אלה משפחת הזבולוני". אבל בשאר שבטים אינו כן, כגון בגד דכתיב (להלן פס' י"ח) "אלה משפחת בני גד" ולא אמר אלה משפחות בני "הגדי", וצ"ע במה נתייחדו הנך תלתא שנזכרו כן. [א.ה. עי' בכלי יקר בפס' ב' בסו"ד]. ועוד שינוי מצינו דבשבטים - גד, אפרים, בנימין ואשר מסיים בהם "אלה משפחות בני" וגו', משא"כ בשאר שבטים שלא נוסף תיבת "בני", וצ"ע מ"ש אלו מאלו.

לומרי, עכ"ל. מפשטות הדברים נראה, דעד שהרגו לזמרי לא היה פנחס כהן כלל ואפי' לא כהן הדיוט. ויל"ע לפי"ז אם היו לו בנים לפנחס קודם שהרגו לזמרי האם נתכנהו אף הם השתא, דאפשר ורק בניו שיוולדו לו מכאן ואילך כלולים בהבטחת "ולזרעו אחריו". מיהו בדעת זקנים מבעה"ת משמע דכבר היה לו לפנחס קדושת כהונה וכעת רק נוסף שיהי' משוח מלחמה, עי"ש.

ושם איש ישראל המופה אשר הכה את המדינית זמרי בן סלוא וגו'. ושם האשה המופה המדינית כזבי בת צור (כה, יד-טו). לכא' כל החילוק בין מופה למופה הוא רק דזה לשון זכר וזה לשון נקבה, אמנם בתרגום חילק יותר דבאיש תרגם "בר ישראל קטילא" ובאשה תרגם "אתתא דאתקטילת", ולכא' הול"ל באיש נמי "דאיתקטיל" ומ"ט שינה.

ויהי אחרי המגפה ויאמר ד' אל משה ואל אלעזר וגו'. שאו את ראש כל עדת בני ישראל (כו, א-ב). בין "ויהי אחר המגיפה" ל"ויאמר" איכא פסקא באמצע הפסוק. ועי' בבעל הטורים שכתב כי הפסקא באה להפסיק בין המגיפה למנין - שלא תשלוט המגיפה בפקוד אותם. אמנם צ"ב מ"ט פלל בפרשה אחת הציווי על פקידת בני' יחד עם הציווי של "צורו את המדינים", דהא ליכא הפסק בין תחילת פרשה זו לפרשת הציווי על הכאת המדינים - שלמעלה הימנה. ואף דהפסיק כאן באמצע הפסוק מ"מ מדברי הבעה"ט משמע דכל ההפסק הוא רק בשביל שלא תשלוט המגפה בפקידת בני', אבל בעצם הענין פרשת הציווי "צורו את המדינים" ופרשת הציווי על פקידת בני' מישך שייכי לאהדדי, וצ"ב מהו השייכות.

ויתכן לומר בזה דהנה בפסוקים להלן ריש פר' מטות [ראה להלן לא, ב-ג], מפורש דהטעם שנלחמו עם המדינים היה על העבר - לנקום מהם את נקמת בני ישראל. אבל במדרש בפרשת (מ"ר פ"ר כ' א' אות ד' ובתנחומא אות ג')

וכן במאירי בסנהדרין (עב). מבואר טעם אחר, דהריגת המדינים היה על להבא - מדין "הבא להרגך השכם להרגו", ודריש להו מטעם שפירש הכתוב כאן בפרשה (פס' י"ח) "כי צררים הם לכם בנכליהם". חזי' אפוא דמחז גיסא היה ענין של נקמה על מה שכבר נעשה, ומאידך היה נמי ענין כלפי העתיד - לצרור את המדינים על מה שעוד זוממים לעשות. ולפי"ז יבואר שפיר השייכות שבין הפרשיות, דנהי דהי' מגיפה גדולה ועי"ז מגיע להם נקמה גדולה, מ"מ עדיין נשאר בכלל ישראל יותר מששים רבוא - שהמדינים זוממים להחטיאם בדבר המביא לידי הריגה. לכך הסמיך הכתוב את מנין בני' ב תוך פרשת "צורו את המדינים" לאשמועי' דאכתי איכא 601,730 [סך מנין בני' במנין זה כמפ' להלן פס' נ"א] מחייבים של "הבא להרגך", ודו"ק.

